

METODICKÉ LISTY

Harmónia a inštrumentácia ľudovej piesne pre dychovú hudbu

.....

■ TEXT: KAROL MIŠKOVSKÝ

■ FOTO: PIXABY.COM

Dychových hudieb na Slovensku v posledných rokoch ubúda. Okrem finančnej podpory im neraz chýba aj notový materiál a metodická pomoc pri úprave skladieb pre dychové hudby. Práve začínajúcim autorom a aranžérom dychovej hudby sú určené tieto metodické listy prinášajúce rady a praktické návody, ako upravovať ľudové piesne pre dychovú hudbu.

Ide o zhrnutie teoretických a praktických poznatkov Karola Miškovského, ktoré boli prezentované aj v rámci cyklického školenia Základy harmónie a inštrumentácie. Cieľom vzdelávania organizovaného Považským osvetovým strediskom bolo poskytnúť frekventantom metodickú pomoc v oblasti harmónie a inštrumentácie. Na záver pridávame aj ukážku z pripravovanej práce Karola Miškovského pod názvom Úprava cirkevných piesní z kancionála pre dychové hudby.

(jb)

STUPNICA A TÓNINA C-DUR

Stupnica je rad tónov idúcich za sebou v určitom poriadku v rámci jednej oktávy. Stupnice sú základnom pre tvorbu intervalov, akordov a celej harmónie.

Tónina je súhrn tónov rozličných intervalov patriacich do určitej stupnice.

Na nasledujúcej stupnici je založené celé učivo o harmónii.

Stupnica C-dur

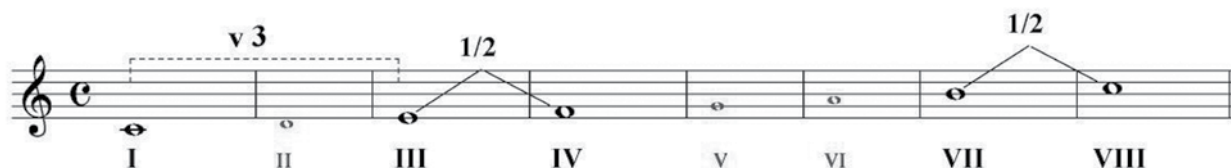
Jednotlivé tóny v stupnici nazývame stupňami a označujeme ich rímskymi číslicami. VII. stupeň sa nazýva citlivý tón, lebo má snahu stúpať k VIII. stupňu.

Tónina C-dur

Pri porovnávaní stupnice s tóninou vidíme, že v stupnici idú tóny za sebou v rovnakých intervaloch, kým v tónine v rôznych intervaloch.

Charakteristické vlastnosti durovej stupnice sú: I. a III. stupeň tvoria veľkú terciu, preto je durová, poltóny sú medzi III. a IV., VII. a VIII. stupňom.

INTERVALY

Interval je vzdialenosť dvoch tónov rozličnej výšky. Najmenší interval používaný v hudbe je poltón.

Základné názvy intervalov sú: prima, sekunda, tercia, kvarta, kvinta, sexta, septima, oktava a označujeme ich arabskými číslicami.

Základné intervaly

Intervaly poznáme: čisté – 1, 4, 5 a 8

veľké – 2, 3, 6 a 7 (obratom týchto intervalov dostaneme malé)

Čisté označujeme skratkou **č**.

Veľké označujeme skratkou **v**.

Malé označujeme skratkou **m**.

Ďalej podľa znenia:

Harmonické – tóny znejú súčasne.

Melodické – tóny znejú za sebou.

Čisté intervaly**Rozdiel tónov:**

č. 1 = 0 tónov

č. 4 = $2^{1/2}$ tónuč. 5 = $3^{1/2}$ tónu

č. 8 = 6 celých tónov teda 12 poltónov

Veľké intervaly**Rozdiel tónov:**

v. 2 = 1 celý tón

v. 3 = 2 celé tóny

v 6 = $4^{1/2}$ tónuv. 7 = $5^{1/2}$ tónu

Obratom veľkých intervalov dostaneme malé – ich vzdialenosť je totiž rozdielna (iba) v poltóne:

Porovnanie:

v. 2: 1 celý tón

m. 2: len $\frac{1}{2}$ tónu

v. 3: 2 celé tóny

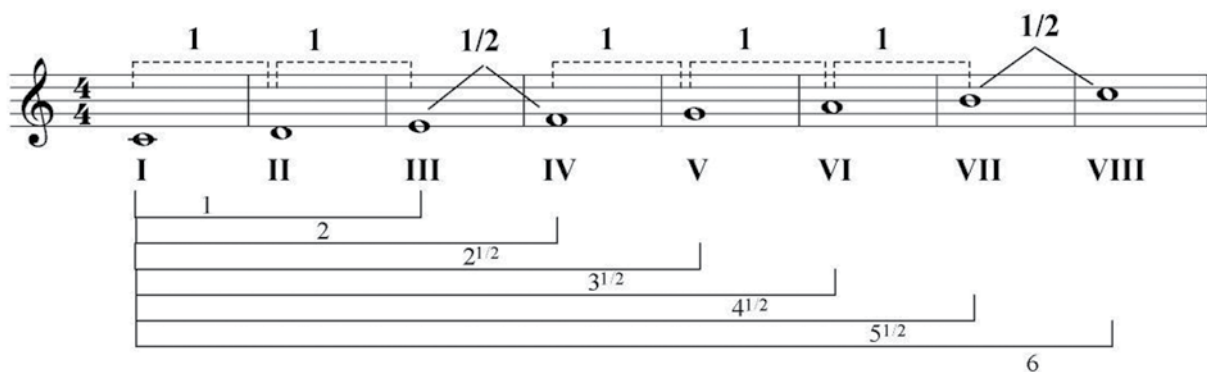
m. 3: už len $1^{1/2}$ tónuv. 6: $4^{1/2}$ tónu

m. 6: len 4 tóny

v. 7: $5^{1/2}$ tónu

m. 7: už len 5 celých tónov

Pri porovnávaní jednotlivých intervalov máme na pamäti vzdialenosť tónov v stupnici:

Z čistých intervalov môžeme obratom utvoriť len čisté alebo posuvkami zväčšené a dvojzväčšené, zmenšené a dvojzmenšené.

Z celých intervalov len zväčšené a dvojzväčšené.

Z malých intervalov len zmenšené a dvojzmenšené.

Upozornenie:

Pri zväčšovaní alebo zmenšovaní je od základných intervalov vždy poltónová postupnosť (posuvkami). Pamätáme na učivo o intervaloch.

AKORDY

Akord je skupina (komplex) najmenej troch tónov rôznej výšky v určitom usporiadaní.

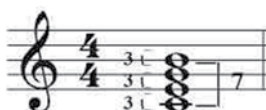
Rozoznávame dva tvary:

1. základné – sú zložené v tercii,
2. obraty – vzniknú preložením spodného tónu o oktavu vyššie.

Základné tvary

Kvintakord – pozostáva z dvoch tercií a kvinty.

Septakord – je zložený z troch tercií a septimy.

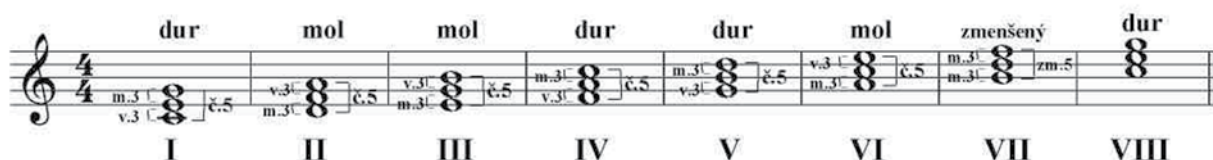
Upozornenie: V začiatkoch budeme pri harmonizovaní používať len kvintakord durový, molový, dominantný septakord malý a ich obraty.

KVINTAKORDY V TÓNINE C-DUR, HLAVNÉ KVINTAKORDY (T – S – D)

Kvintakord je základným harmonickým prvkom. V tónine máme sedem kvintakordov (ôsmy je rovnaký ako prvý, len s oktávovým rozdielom).

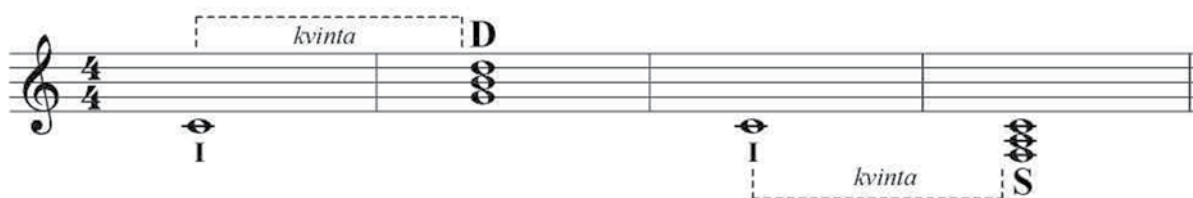
Tónina C-dur

Pri porovnávaní jednotlivých tercií a kvínt zistíme, že v durovej tónine majú kvintakordy na I., IV. a V. stupni prvé tercie veľké a druhé malé, znejú tvrdo – durovo, a preto sa nazývajú **hlavné kvintakordy**. Kvintakordy na II., III. a VI. stupni obsahujú prvú terciu malú a druhú veľkú, znejú mätko – molovo, a preto ich nazývame vedľajšími kvintakordmi.

Kvintakord na VII. stupni je zmenšený, lebo obsahuje zmenšenú kvintu.

Hlavné kvintakordy sú pomenované podľa ich postavenia v tónine: kvintakord na I. stupni je pomenovaný podľa prvého tónu stupnice, ktorému hovoríme tonika, preto sa nazýva tónický kvintakord skrátené **tonika**. Kvintakord na V. stupni je vrchná dominant, skrátené **dominanta**, a na IV. stupni **subdominanta**, teda spodná dominant.

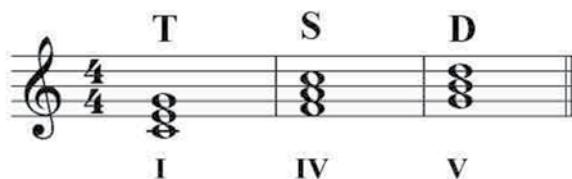
Funkčné skratky:

tonika: T
subdominanta: S
dominanta: D

Funkcia kvintakordu spočíva v tom, akú dôležitosť v tónine zastupuje. Napríklad keď po prehraní stupnice zahráme S a D, cítime, že sú to akordy pohybu, lebo majú snahu pokračovať.

Opakom je **tonika**, ktorá vyjadruje upokojenie týchto akordov. Preto je centrom tóniny.

Hlavné kvintakordy

Upozornenie: Tieto tri hlavné kvintakordy obsahujú všetky tóny stupnice, preto môžu vyjadriť (definovať – určiť) tóninu. V našom prípade tóninu C-dur.

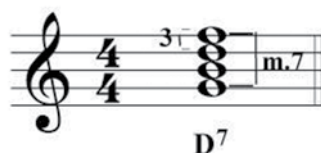
Porovnanie:

Ukážka č. 1

V ukážke vidíme, že obsahujú všetky tóny stupnice, preto nimi môžeme harmonizovať ľudové a iné jednoduché melódie. Avšak pri tejto harmonizácii harmónii budeme používať aj **dominantný septakord**.

Tento akord vznikne pridaním ešte jednej tercie k dominantnému kvintakordu. Jeho okrajové tóny tvoria septimu, preto toto pomenovanie. Funkčná skratka je **D⁷**. Číslica 7 určuje vždy malú septimu.

GITAROVÉ ZNAČKY

Pri harmonickej úprave budeme používať aj tzv. gitarové značky. V bežnej praxi sa durový akord označuje veľkým písmenom. Dominantný septakord durový tiež veľkým písmenom a číslicou 7, ktorá predstavuje malú septimu.

Z gitarovej značky je potrebné vyčítať tónový obsah akordu. Hlavné kvintakordy a dominantný septakord v tónine C-dur budeme označovať takto:

tonika: C
 subdominanta: F
 dominanta: G
 dominantný septakord: G⁷.

Takéto označovanie vyplýva z toho, že tonika má základný tón c, subdominanta f, dominanta a dominantný septakord g; je teda odvodené zo základného tónu akordu.

Základný tón akordu je najnižší tón prvotvaru, na ktorom akord vznikol. V gitarovej značke musíme mať predstavu o obsahu akordu, s ktorých tónov sa skladá.

DVOJHLAS

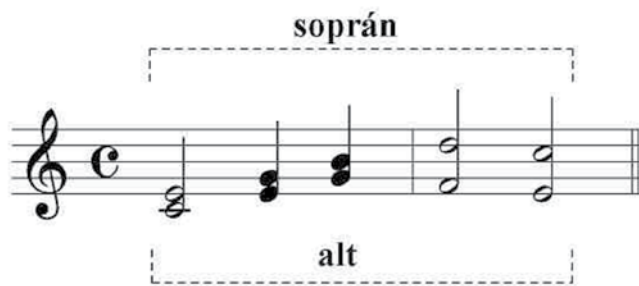
Úvodným materiálom pre harmonickú úpravu piesne bude dvojhlas, ktorý sa najčastejšie píše v terciách a sextách, zriedka sa vyskytne kvarta alebo kvinta. V zápise dvojhlasu nazývame prvý hlas **soprán** a druhý **alt**. V ľudových piesňach sa často vyskytujú tieto druhy dvojhlasu, ktoré bývajú označené gitarovými značkami. V nasledujúcich ukážkach si priblížime najpoužívanejšie dvojhlasy v ľudových piesňach, teda:

rovnobežný (paralelný) – hlasy postupujú v rovnakých intervaloch jedným smerom (tercie alebo sexty),

rovný – hlasy postupujú v rôznych intervaloch jedným smerom (tercie aj sekty),

stranný – jeden hlas stojí a druhý postupuje.

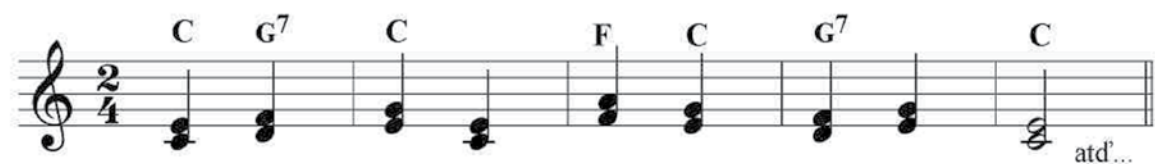
Ukážka č. 1 – zápis hlasov

Ukážka č. 2 – postup v terciách

Dobry večer, frajärečka moja...

ľudová

Ukážka č. 3 – postup v sextách

Keď má dievča dvadsať rôčkov...

ľudová

Keď hlasy postupujú len v terciách alebo sextách, teda v rovnakých intervaloch a jedným smerom, hovoríme tomu **rovnobežný (paralelný) postup**.

Ukážka č. 4 – postup v terciách aj sextách

V hornom konci bývam...

ľudová

Hlasom, ktoré postupujú v rôznych intervaloch a jedným smerom, hovoríme **rovný postup**.

Ukážka č. 5 – stranný postup

V tomto prípade jeden hlas stojí a druhý postupuje. Postupujúcim hlasom často býva **soprán**, zadržaným **alt**.

Šla Anička na sobáš...*ľudová***TVORENIE DRUHÉHO HLASU**

Ak máme zápis piesne len s prvým hlasom, druhý, teda alt, si musíme vytvoriť. Tvorenie tohto hlasu nie je len záležitosťou teórie, ale predovšetkým hudobného cítenia. Je veľa ľudí, ktorí nepoznajú noty, ale druhý hlas dokážu veľmi pekne zaspievať. Teoreticky možno druhý hlas vytvoriť takto:

Tónina C-dur

Ľudové piesne sa začínajú tónickým kvintakordom, ktorý má tóny c-e-g.

c: tónická prímá (základný tón),

e: tónická tercia,

g: tónická kvinta.

Ukážka č. 6

Soprán sa začína tónickou prímou, t. j. c², alt sextou e¹, čo je obrat tercie.

Šla Anička na sobáš...**Ukážka č. 7**

Ak by sme začali kvintou, vnikneme do tretieho hlasu.

Šla Anička na sobáš...**Ukážka č. 8**

V prípade, že začneme druhý hlas tónom a (tiež tercia), vnikneme do iného akordu aj tóniny, čo je chyba.

Šla Anička na sobáš...

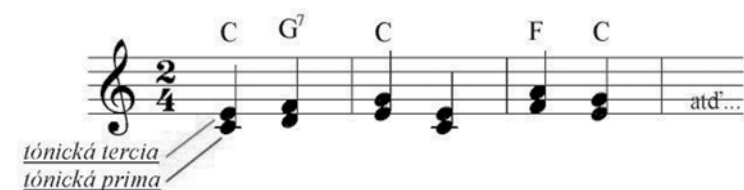

Ukážka č. 9

Pieseň sa môže začať aj unisono, teda z jednohlasu, základným tónom c.

Slovenské mamičky*ľudová***Ukážka č. 10****Keby ja vedela...***ľudová***Ukážka č. 11**

Ak sa soprán začína tónickou terciou, tak alt sa začína od tónickej prímy.

Dobry večer, frajärečka...*ľudová***Ukážka č. 12**

Keď sa začína tónickou kvintou, druhý hlas sa začína od tónickej terciie.

V richtárovej studni...*ľudová***Ďalší postup pri tvorení druhého hlasu – altu:**

1. Zahráme a zapíšeme prvý hlas – soprán.
2. Ak máme dostatočné (hudobné) harmonické cítenie, nie je problém hneď hrať dvojhlas.
3. Ak sme v (hudobnom) harmonickom cítení slabší, odporúča sa najskôr melódiu zahrať v terciách alebo sextách (obrat intervalov). Pri tejto hre by sme už mali rozoznať, či dvojhlas obstojí alebo ho treba na niektorých miestach pozmeniť.

Ukážka č. 13 a, b, c

Šla Anička na sobáš...

ľudová

a) C G C G⁷ C
ne ob st o j í

b) C G F C G⁷ C
ob st o j í môže zostať ob st o j í

c) C G F C G⁷ C
Tento alt môžeme pokladať za najlepší

Ukážka č. 14 a, b, c

V záhradôčke pod okienkom...

ľudová

a) C G⁷ C G⁷ C F G⁷ C G⁷ C
ne ob st o j í

b) C G⁷ C G C F C G⁷ C
môže zostať môže zostať

c) C G C G F C G⁷ C
Tento alt môžeme pokladať za najlepší

* Všimnite si zmeny gitarových značiek, vyplývajúce zo zmeny altu.

Po prehraní týchto ukážok (alebo iných ľubovoľných príkladov) zistíme, že tvorenie druhého hlasu je založené najmä na (hudobnom) harmonickom cítení. Pri tvorení druhého hlasu (**altu**) sa odporúča zahrať viacero príkladov a potom si vybrať ten najlepší. Toto malé teoretické vysvetlenie by malo poslúžiť pri jeho zápise.

URČOVANIE AKORDOV

Pri tvorbe druhého hlasu určíme aj akordy, ktoré označíme gitarovými značkami. Akordy určujeme hraním dvojhlasu a basu tak, že podľa obsahu tónov v melódii, ktoré patria do určitého akordu, z tohto akordu v base hráme jeho základný tón.

Ak notáciu v basovom kľúči nepoznáme, na príklade ľudovej piesne Dobrý večer, frajáračka si vysvetlíme, ako ju môžeme určiť. Šípky ukazujú základný tón v base.

Dobrý večer, frajáračka moja...

ľudová

T D⁷ T S T D⁷ T

Prvý takt

- prvá doba, tóny c-e pochádzajú z toniky, preto C-akord, T = C,
- druhá doba, tóny d-f sú z dominantného septakordu, preto G⁷, D⁷ = G⁷

Druhý takt

- prvá aj druhá doba, tóny pochádzajú z toniky, preto v celom takte C-akord, T = C

Tretí takt

- prvá doba, tóny f-a sú zo subdominanty, preto F-akord, S = F
- druhá doba, tóny e-g patria do toniky, preto C-akord, T = C

Štvrtý takt

- všetky tóny pochádzajú z dominantného septakordu, preto G⁷-akord, D⁷ = G⁷

Piaty a šiesty takt

- tóny c-e predstavujú toniku, preto C-akord, T = C

Podľa predchádzajúceho vzoru upravíme pieseň V záhradôčke pod okienkom.

V záhradôčke pod okienkom

ľudová

T D T D S T D⁷ T

1. Opíšeme len prvý hlas (bez gitarových značiek).
2. Utvoríme druhý hlas.
3. Určujeme akordy a bas.
4. Skontrolujeme, či sme úlohu správne splnili.

Upozornenie: Pri určovaní akordov už vlastne harmonizujeme základný bas a pripravíme prvé kroky harmónie.

MELODICKÉ TÓNY

Melodické tóny vyplňajú melódiu medzi akordickými tónmi, nepatria teda do zaznievajúceho akordu. Keby sme pri určovaní akordov každý tón melódie pokladali za akordický, harmonická zložka by prevládala nad melodickou. Ak má byť pieseň plynulá, musia byť jej hlasy melodicky vedené.

Pri ľudových piesňach sa melodickými tónmi nebudeme podrobnejšie zaoberať, len ich na určitých miestach označíme hviezdičkou.

Ukážka č. 15

Nedaleko od Trenčína...

ľudová

Ukážka č. 16

Horenka, horenka, hora...

ľudová

Ukážka č. 17

V richtárovej studni...

ľudová

T _____

Tieto melodické tóny voláme prechodné. Prechádzajú smerom dole alebo hore. Vyskytujú sa v ľahkej dobe, výnimočne aj v ťažkej dobe.

Prechodný tón vyplní medzeru medzi akordickými tónmi rovnakého akordu alebo môže vyplniť medzeru medzi dvoma rôznymi akordmi.

Striedavé tóny, ktoré nastupujú na ľahkej dobe, vystriedajú akordické tóny hornej alebo spodnej sekundy. Tak ako prechodné, aj striedavé tóny môžu výnimočne nastúpiť na ťažkej dobe.

Ukážka č. 18

Čo to máš, má milá...

ľudová

T _____

Ukážka č. 19

Na tej našej Oravienke...

ľudová

T _____

Upozornenie: Melodické tóny nepatria do akordu, preto s akordickými tónmi disonujú a ich súzvučie je neľubozvučné. Pri hre však zistíme, že tóny označené hviezdčikou a $S^{6/4}$ nedisonujú, pretože pochádzajú zo subdominanty, ktorá má spoločný tón c s tonikou.

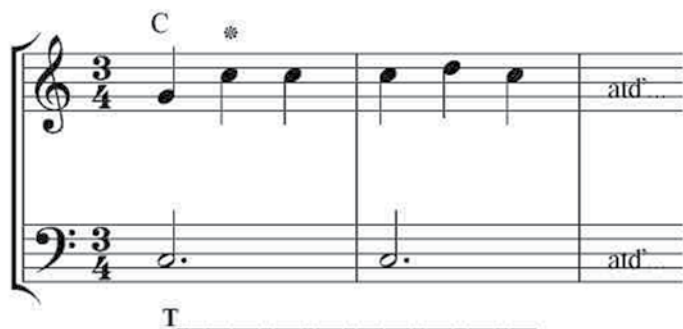

Následný akordický tón je súčasťou zaznievajúceho akordu, ktorý sa vyskytuje na ľahkej dobe po niektorom akordickom tóne. Postupuje vo väčších intervaloch ako predošlý a môže pokračovať hore aj dole.

Ukážka č. 20

Chalúpka v údolí...

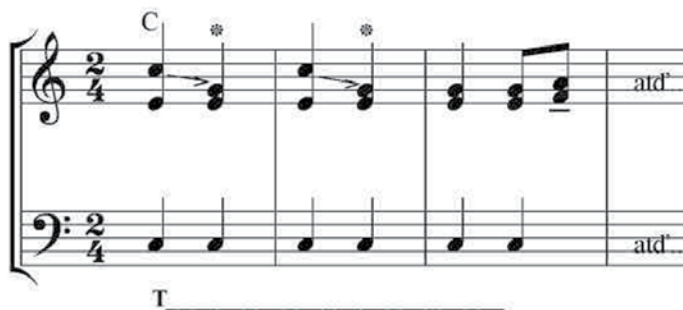
ľudová

Ukážka č. 21

Žalo dievča

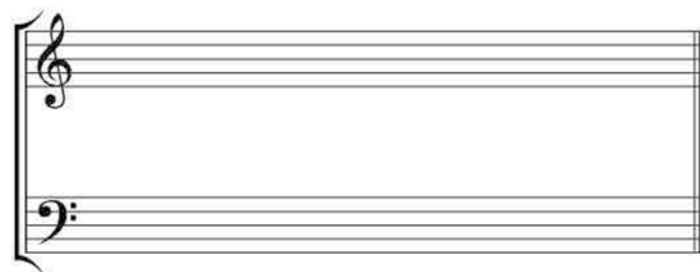
ľudová

NOTÁCIA HUSĽOVÉHO A BASOVÉHO KLÚČA

Pre harmonickú úpravu piesní budeme používať dvojité osnovy husľového a basového kľúča.

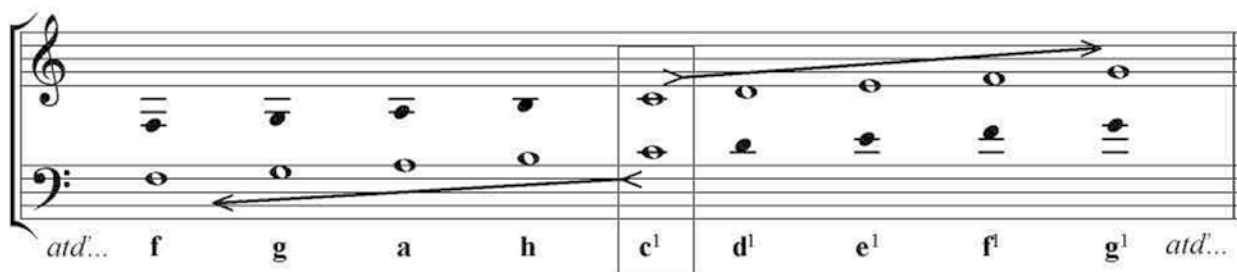
Ukážka č. 22

Ak nepoznáme notáciu v niektorom kľúči, poslúži táto malá ukážka.

Vieme, že tóny stúpajú a klesajú, preto aj noty píšeme smerom hore a dole. Začneme s notou c¹. Stúpaním vnikneme do husľového a klesaním do basového kľúča.

Ukážka č. 23

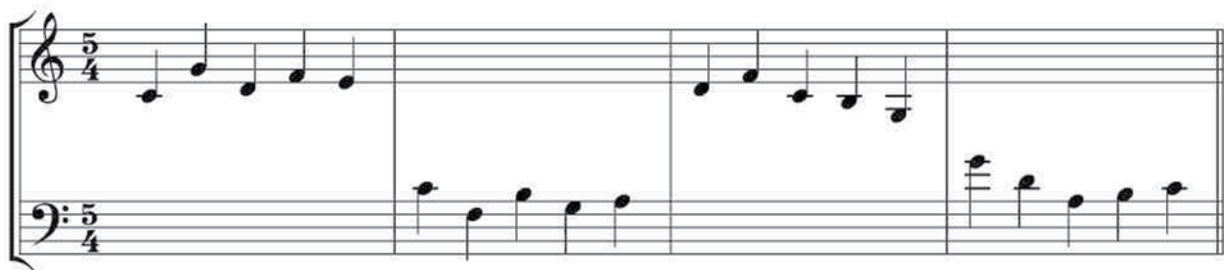
Dobre si všimnime, ako noty prechádzajú z jedného kľúča do druhého. V ukážke vidíme, že nota c^1 je na prvej pomocnej čiarky v jednom i druhom kľúči.

Drobné noty predstavujú tie isté tóny ako celé.

Upozornenie: Notové kľúče umožňujú využívať rozsah notovej osnovy bez priveľkého používania pomocných čiar.

Úloha

Podľa ukážky č. 23 prepíšeme noty z jedného kľúča do druhého tak, aby predstavovali tie isté tóny.

HARMONIZÁCIA DVOJHLASU A BASU

Prvé kroky harmónie dvojhlasu a basu sme začali už pri určovaní akordov a melodických tónov. V tejto harmónii sme v jednotlivých akordoch v base používali len základné tóny. Ak by sme však používali len základné tóny, nikdy by sme nedosiahli melodický bas. Preto musíme používať nielen všetky tóny z akordu, ale aj tóny neakordické, čiže melodické.

Tak ako melódia, hlavne jej soprán, je v určitom melodickom pohybe, tak vedený má byť aj bas.

Pre harmóniu dvojhlasu a basu používame určité osvedčené pravidlá – zásady harmónie, ktoré si tiež priblížime.

SCHÉMY A NOTOVÉ UKÁŽKY DVOJHLASU A BASU

Použitie v praxi:

Soprán s basom sa často používajú v **protipohybe**. Alt sa pohybuje v menších intervalových postupoch.

Schéma protipohybu hlasov:

Ukážka č. 24 – notový protipohyb hlasov

Keď ku milej pôjdem

úryvok

K. Valečka

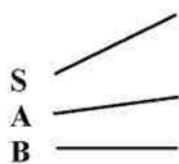
Stranný pohyb – soprán prudko stúpa a bas je zadržaný v jednej rovine.

Ukážka č. 25

Zapadá slniečko

Spracoval A. Hudec
ľudová

Schéma:

Soprán a alt postupujú v jednej rovine, bas je v pohybe.

Schéma:

Ukážka č. 26

Hájku, háječku

ľudová

HARMONIZOVANIE DVOJHLASU HLAVNÝMI KVINTAKORDMI A DOMINANTNÝM SEPTAKORDOM

V tomto prípade je v base vždy základný tón. Vhodným príkladom tejto harmónie sú ľudové piesne Dobrý večer, frajáračka a V záhradôčke pod okienkom.

Dobre si všimnime členenie melódie, ktorá je stále v pohybe a takmer na každej dobe je iný akord. Obidve melódie obsahujú len akordické tóny. Vďaka tomu stačilo použiť v base len základné tóny z jednotlivých akordov. Ďalej sme využili aj zásady vedenia basu z ukážok č. 24, 25 a 26. Ak by sme na niektorých miestach použili aj iný akordický tón, môžeme to harmonicky prehnať.

Príklad č. 2

Dobrý večer, frajáračka...

ľudová

Príklad č. 3

V záhradôčke pod okienkom...

ľudová

Hrubšie šípky ukazujú vedenie sopránu a basu. Záverečné dva takty môžeme vyplniť buď len akordickými tónmi, alebo akordickými spolu s melodickými. Melódia basu môže byť rôzna, len v rámci harmonických pravidiel.

Ukážka z príkladu č. 2

Len akordická výplň

Výplň aj s melodickými tónmi

T T6/4 T6 T D D6/

Ukážka z príkladu č. 3

Len akordická výplň

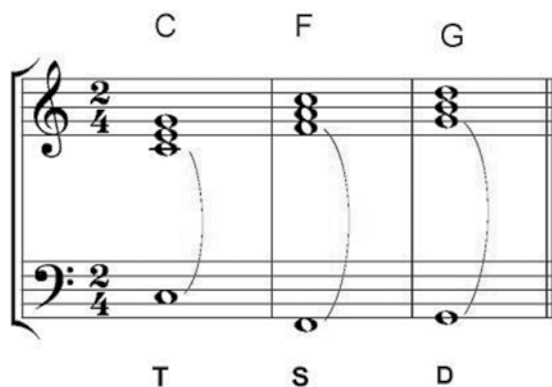
Výplň aj s melodickými tónmi

T T6 T T6/4 T T6/4

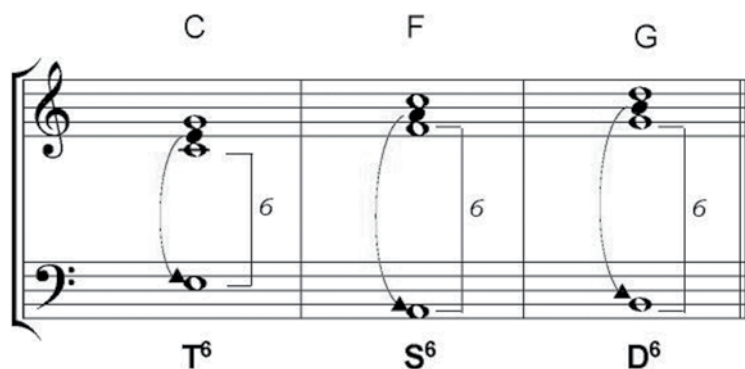
Ďalšiu zásadu v harmónii uplatňujeme pri dlhších tónoch v melodii, kde do basu dávame melodický pohyb, tak ako v ukážkach z príkladov č. 2 a 3., keď sme v base použili aj iný akordický tón, pri funkčných značkách sa objavili číslice. Tieto predstavujú nový druh a pomenovanie akordu. Kedy a za akých okolností môžeme v base použiť nové akordy a melodické tóny?

OBRATY KVINTAKORDOV T – S – D

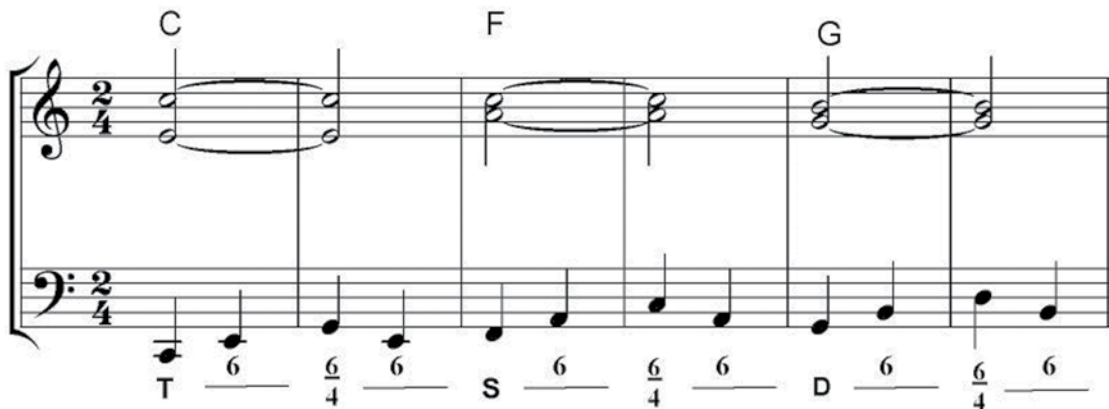
Dosiaľ sme v base používali iba základné tóny (okrem ukážok č. 24, 25, 26 a ukážok z príkladov č. 2 a 3).

Keď do basu dáme miesto základného tónu terciu, vznikne sextakord, ktorý je pomenovaný na základe intervalovej vzdialenosti medzi basom a základným tónom prvotvaru. Sextakord je prvý obrat kvintakordu. Označujeme ho číslom 6. Funkčnú značku má podľa kvintakordu, z ktorého vznikol: T⁶, S⁶, D⁶.

Sextakord sa často používa za kvintakordom alebo za kvartsextakordom (6/4) ako akordická výplň, alebo za niektorým melodickým tónom, pomocou ktorého tvoria basovú melódiu.

Vodorovné čiary pri funkčných značkách znamenajú rovnakú funkciu a číslice, ktorý tón z akordu je práve v base. Funkčná značka bez číslic (okrem dominantného septakordu) znamená, že v base je vždy základný tón akordu. Sextakord za melodickým tónom.

Upozornenie: Pri dominantnom septakorde je číslica, ktorá určuje septimu – okrajové tóny akordu (D7), a nie tón v base.

Kvartsextakord je druhý obrat kvintakordu, v base má kvintu prvotvaru, označujeme ho zlomkom $6/4$. Funkčné označenie vychádza z kvintakordu, z ktorého vznikol. Pomenovaný je podľa intervalovej vzdialenosti tónov medzi basom – základným tónom – a terciou jeho prvotvaru.

Ukážka č. 27 – použitie sextakordu a kvartsextakordu v praxi

Vydala mamička...

Spracoval A. Hudec
ľudová

Ukážka je pretransponovaná z tóniny F-dur do tóniny C-dur a vidíme v nej, ako upravovateľ dosiahol pomocou sextakordov a kvartsextakordov melodický bas.

Pod dlhými tónmi melódie – prvý a piaty takt – protipohyb hlasov – **hrubšie** šípky.

Ukážka č. 28 harmonizovanie kvintakordmi

Vydala mamička...

ľudová

V začiatkoch sa odporúča používať v base len základné tóny z akordov, teda harmonizovať melódiu kvintakordmi. Potom na vhodných miestach použijeme aj sextakordy, kvartsextakordy a prípadne melodické tóny túto metódu si povieme po vysvetlení dominantného septakordu.

Ak porovnáme a zahráme ukážky č. 27 a č. 28, zistíme značný rozdiel v harmónii basu.

DRUHÝ KVARTAKORDOV

Najpoužívanejším je **následný kvartsextakord** – nasleduje buď po kvintakorde,

C F G

T — $\frac{6}{4}$ S — $\frac{6}{4}$ D — $\frac{6}{4}$

alebo po sextakorde rovnakej funkcie.

C F G

T — $\frac{6}{4}$ S — $\frac{6}{4}$ D — $\frac{6}{4}$

V praxi sa **následný kvartsextakord** po kvintakorde používa v rytme polky alebo valčíka s príznačným sprievodom hlavne tam, kde melodické hlasy sú v jednej rovine, alebo pri dlhšom trvaní jedného akordu.

Ukážka č. 29

Načo mi je tá zahrádka

Spracoval A. Hudec
ľudová

Ukážka č. 30

Na Orave dobre

ľudová

Do tóniny C-dur pretransponované z akordeónovej úpravy Miroslava Jurčiho z tóniny G-dur

Následný kvartsextakord po sextakorde s kvintakordom postupne vyplňajú tóny kvintakordu. Táto kombinácia akordov umožňuje harmonicky spestriť melódiu a vytvoriť melodický bas. Často sa používajú pri dlhších melodických tónoch, asi tak ako v ukážke č. 27.

o autorovi

Karol Miškovský

Dychovej hudbe sa začal venovať v roku 1965 v mládežníckom dychovom orchestri pri Odbornom učilišti sklárskom v Lednických Rovniach. Po skončení učilišťa založil v rodnej obci Dohňany 20-členný mládežnícky dychový orchester, pre ktorý začal upravovať rôzne piesne. Neskôr sa stal vedúcim mládežníckeho dychového orchestra pri Strednom odbornom

strojárskom učilišti v Považskej Bystrici. Okrem praktickej činnosti sa venoval aj teórii. Napísal publikáciu Zborová škola pre detské a mládežnícke dychové orchestre. Vypracoval viacero metodických materiálov, ktoré používal na rôznych školeniach pre začínajúcich upravovateľov dychovej hudby. Popri výchove mladých dychovkárov sa venoval vlastnej tvorbe, vytvoril okolo 50 skladieb. V súčasnosti pripravuje materiál o harmónii a inštrumentácii cirkevných piesní.

úvaha

Úprava cirkevných piesní z kancionála

Medzi dychovkármí sa často diskutuje o tom, či cirkevné piesne inštrumentovať priamo z kancionála alebo najprv zjednodušiť harmóniu a potom ich inštrumentovať.

Harmónia v kancionáli je náročná a bežné amatérske dychové hudby ju nezvládnu, pretože harmonické prvky v kancionáli sú miestami príliš disonantné. Takúto úpravu je preto lepšie nehrať. Na druhej strane, ak sa rozhodneme harmóniu z kancionála zjednodušiť, neznehodnotí sa tým? Čo urobiť, ak sa objaví požiadavka zahrať v kostole napríklad pieseň Základ cirkvi, ktorej harmónia je príliš náročná a bohatá na disonanciu?

Aby mohli bežné amatérske dychové hudby cirkevnú pieseň zahrať, treba vytvoriť jednoduchú harmóniu pre dychovku. Je lepšie hrať jednoduchšie a dobre, ako kažiť bohatú organovú harmóniu.

Jednoduchá harmónia pre dychovku

Postup:

1. Ak sa má spievať, soprán napíšeme do požadovanej tóniny vhodnej pre spev.
2. K sopránu vytvoríme druhý hlas v terciách a sextách, podľa akordu kvarta alebo kvinta. Vznikne tzv. ľudový dvojhlas, ktorý je vhodný pre spev.
3. Dvojhlas označíme gitarovými akordovými značkami.
4. Bas naznačíme drobnými notami podľa akordických značiek (použijeme obyčajnú ceruzku). Najskôr zapíšeme základné tóny z akordov. Potom ich prehráme, aby sme zistili, či je to správne. Pod bas napíšeme funkčné značky, tým dosiahneme prehľad o akordoch.
5. Na vhodných miestach, najmä tam, kde dva akordy môžu mať bas spoločný, zmeníme základný bas. Držíme sa pravidla, že keď melódia má pohyb, bas môže stáť a opačne. Protipohybom melódie k basu vzniká harmónia dvojhlasu a basu.
6. Sprievodné hlasy pre sprievodné nástroje upravíme podľa pravidla prísneho spojenia a vložíme medzi dvojhlas a bas. Harmónia má byť založená na T-S-D-D7, II. stupni a mimotonálnom septakorde.

